

ΣΕΝΑΡΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Γ. ΣΑΡΑΝΤΑΡΗ ΣΕ ΕΝΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

‘Δεν μπορώ να βρω πια, τι θέλει να πει ποίηση. Μου διαφεύγει. Το ήξερα αλλά τώρα μου διαφεύγει. Αν κάποιος με ρωτήσει αυτή τη στιγμή θα ντροπιαστώ. Γιατί εξακολουθώ να είμαι ενδόμυχα βέβαιος πως η ποίηση είναι μια ουσία, απaráλλαχτα όπως και η ζωή.’

‘Ο στίχος είναι ο συντομότερος δρόμος προς την ανθρώπινη ψυχή’.

Επιλέξαμε λοιπόν αυτές τις αναφορές στην ποίηση από τον ίδιο τον ποιητή Γ. Σαραντάρη ως αφετηρία για το στήσιμο ενός εργαστηρίου δημιουργικής γραφής.

Οι μαθητές εμπλέκονται στην ανάγνωση και την ερμηνεία ποιημάτων του Γ. Σαραντάρη μέσα από πρακτικές δημιουργικής γραφής. Είναι κοινά παραδεκτό ότι στις βασικές δεξιότητες του λογοτεχνικού γραμματισμού έχει συμπεριληφθεί και η «ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών μέσω της βαθμιαίας εξοικείωσής τους με συγγραφικές πρακτικές (δημιουργική γραφή)». Τέτοιου τύπου βοηθούν τους μαθητές «να συνειδητοποιήσουν, με άμεσο τρόπο, και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στη διαδικασία της λογοτεχνικής γραφής και γενικά της καλλιτεχνικής έκφρασης ως τρόπου με τον οποίο τα άτομα (οι δημιουργοί) δεν “περιγράφουν” απλώς το περιβάλλον τους, αλλά παρεμβαίνουν δυναμικά σε αυτό και το ανα-δημιουργούν».

Στόχος της δημιουργικής γραφής δεν είναι φυσικά η δημιουργία ποιητών αλλά η δημιουργία επαρκών και εκλεπτυσμένων αναγνωστών λογοτεχνίας, η καλλιέργεια με άλλα λόγια του λογοτεχνικού γούστου.

Χρησιμοποιούμε ποιήματα του Γ. Σαραντάρη, αξιοποιούμε τις τεχνικές της ποιητικής γραφής, αποδομούμε τον ποιητικό λόγο του Σ. για να ανασυντεθεί από τους ίδιους τους μαθητές.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ (ΠΟΙΗΣΗ)

Επανάληψη

Η επανάληψη αποτελεί ένα από τα απλούστερα στη χρήση αλλά και τα πιο εύληπτα μέσα που διαθέτει ο ποιητικός λόγος. Για το λόγο αυτό η χρησιμοποίησή του ως άσκηση από τους μαθητές είναι ιδιαίτερα πρόσφορη.

Δίνεται στους μαθητές ένα ποίημα (ή ανά ομάδα διαφορετικό ποίημα). Ο διδάσκων ζητά να επισημάνουν τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα. Ακολούθως ζητά να πλάσουν ένα ποίημα: α. χρησιμοποιώντας τα ίδια επαναλαμβανόμενα μοτίβα με το ποίημα που δόθηκε και β. χρησιμοποιώντας κάτι συμμετρικό με το διδαγμένο.

Π.χ. στο ποίημα **Μέρες** οι μαθητές μπορούν να αξιοποιήσουν την επανάληψη **μέρες που** ή να την αντικαταστήσουν με Νύχτες που... Χρόνια που... κ.ά.

Μέρες

Μέρες που σαν μια θάλασσα

Με περιτριγυρίζουν

Μέρες που δεν τις πρόφτασε η σιωπή

Μέρες σαν παιχνίδια παιδιών

Μέρες που μοιάζουν με τα καλοκαίρια

Όταν δεν τελειώνουν

Μέρες που δεν τις ήξερε η καρδιά μου

Μέρες γιομάτες μέλισσες

Μέρες πικρές

Μέρες σαν τη βροχή και σαν τον ήλιο

Μέρες που μας οδήγησαν σε κήπο

Μας σήκωσαν πάνω σε φτερά

Μας χάρισαν χελιδόνια

Μας κατέβασαν σε μian αυλή

Κάτω από ένα αγιόκλημα
Μέρες τραγουδιστές
Που πάω
Τις ψιθυρίζω στην καλή μου
Ευφραίνομαι ευφραίνεται
Και μ' αγαπά
Την αγαπάω κ' εγώ
Περσότερο
Από ποτέ

Δεν είμαστε ποιητές

Δεν είμαστε ποιητές σημαίνει φεύγουμε
Σημαίνει εγκαταλείπουμε τον αγώνα
Παρατάμε τη χαρά στους ανίδεους
Τις γυναίκες στα φιλιά του ανέμου
Και στη σκόνη του καιρού
Σημαίνει πως φοβούμαστε
Και η ζωή μάς έγινε ξένη

Ο θάνατος βραχνάς

Ο ύπνος

Ο ύπνος είναι ένας απλοϊκός άνθρωπος
Γεμάτος δώρα
Που τα χαρίζει σ' όλους
Που τα μαζεύουν όλοι
Ο ύπνος είναι ένας κύκνος αυθόρμητος
Που ανάβρυσε πάνω στα νερά της ψυχής
Ο πόθος μας δεν του μοιάζει
Αλλά και ο πόθος μας
Είναι ένας απλοϊκός άνθρωπος
Προικισμένος με δώρα και χαρά

Σου γράφω στίχους

Σου γράφω στίχους
Και δεν ξέρω πια
Τι με κρατά
Να σε φιλήσω
Δεν είναι η όμορφη ζωνηρή θάλασσα
Δεν είναι ο ουρανός
Δεν είναι τα στοιχεία
Δεν είναι τίποτα που με κρατά
Δε σε φιλώ κ' έτσι δεν ξέρω
Αν σ' αγαπώ

Ο άνθρωπος και η φύση

Ενός βλέμματος οι καρποί
Οι εποχές του χρόνου
Οι ώρες οι στιγμές
Μην τις πεις στα παιδιά
Γιατί τα παιδιά θα σε ραπίσουν
Μην τις πεις λουλούδια
Γιατί αόρατα θα γίνουν τα λουλούδια
Μην τις πεις καρπούς τη γης
Γιατί οι καρποί της γης θα χάσουν το χυμό τους
Μάθε να τις κοιτάξεις
Μάθε τη γονιμότητα του ματιού
Όπως μαθαίνεις τον ουρανό με τα σύννεφα
Τη θάλασσα με τα κύματα
Μάθε με τα μάτια με τον καιρό με τα χρώματα

Conversation poems

Η άσκηση αυτή στοχεύει στη δημιουργία ενός ποιήματος - διαλόγου το οποίο να απαντά σε ένα συγκεκριμένο ποίημα. Τα ποιήματα που επιλέγονται είναι καλό να περιέχουν μια σαφή θέση απέναντι σε κάτι.

α. Στο ποίημα **Κ.Π. Καβάφης** ο Σαραντάρης στέκεται απέναντι στον Καβάφη, του απευθύνεται σε β' πρόσωπο διατυπώνοντας μια συγκεκριμένη θέση. Οι μαθητές

καλούνται από το διδάσκοντα να του απαντήσουν υπερασπιζόμενοι ίσως τον αλεξανδρινό ποιητή.

Άλλη πιθανή άσκηση είναι να συντάξουν ένα ποίημα με τίτλο **Γ. Σαραντάρης** με περιεχόμενο ανάλογο με το ποίημα **Κ.Π. Καβάφης**.

Κ.Π. Καβάφης

Η πόλη όπου γεννήθηκες είναι η Κωνσταντινούπολη,
Πόλη του μέλλοντος,
Ενώ εσύ, πολύ προτού πεθάνεις,
Μέσα στο παρελθόν έπαιζες ζάρια

Όχι, η ζωή σου δεν ήταν ωραία
Με τα μυρωδικά
Με τα βιβλία
Με τις εξαισίες εκείνες
Αλλά ψεύτικες οπτασίες

Αγάπησες ποτέ σου μια Ρωζάνη;

Ο Αντώνιος της ποίησής σου η Αλεξάνδρεια

Γενάρης του 1939

β. Ως ποίημα - συνομιλία στο ακόλουθο ποίημα οι μαθητές καλούνται να απαντήσουν στο **μιλώ** του ποιητή με ένα **μιλάς** ή ένα **εγώ όμως μιλώ για**.

Μιλώ

Μιλώ γιατί υπάρχει ένας ουρανός που με ακούει
Μιλώ γιατί μιλούν τα μάτια σου
Και δεν υπάρχει θάλασσα δεν υπάρχει χώρα
Όπου τα μάτια σου δε μιλούν

Τα μάτια σου μιλούν εγώ χορεύω
Λίγη δροσιά μιλούν κ' εγώ χορεύω
Λίγη χλόη πατούν τα πόδια μου
Ο άνεμος φυσά που μας ακούει

γ. Οι μαθητές απαντούν στο ποίημα **Είταν γυναίκα είταν όνειρο** λαμβάνοντας το ρόλο της γυναίκας προς την οποία στρέφονται έμμεσα οι σκέψεις του ποιητή.

Είταν γυναίκα είταν όνειρο

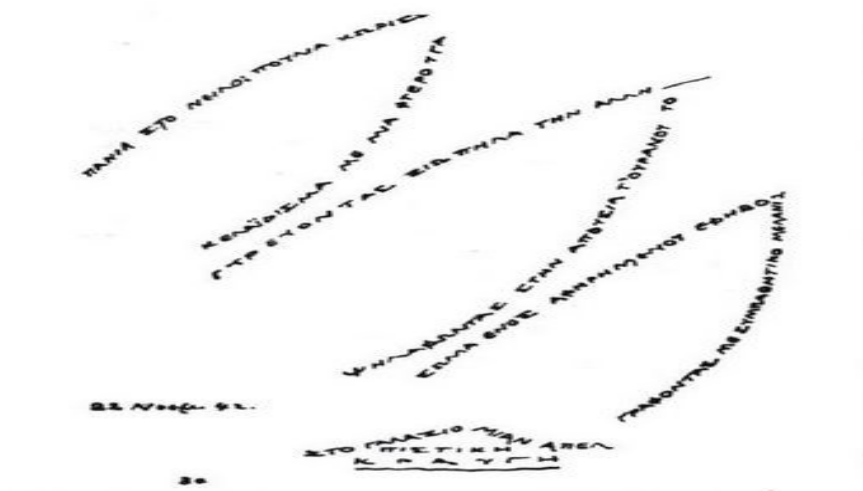
J' ai cuelli ce brin de bruyère

G. Apollinaire

Είταν γυναίκα είταν όνειρο είτανε και τα δυό
Ο ύπνος μ' εμπόδιζε να τη δω στα μάτια
Αλλά της φιλούσα το στόμα την κράταγα
Σαν να είταν άνεμος και να είταν σάρκα
Μούλεγε πως μ' αγαπούσε αλλά δεν το άκουγα καθαρά·
Μούλεγε πως πονούσε να μη ζει μαζί μου
Είταν ωχρή και κάποτε έτρεμα για το χρώμα της
Κάποτε απορούσα νιώθοντας την υγεία της σα δική μου υγεία
Όταν χωρίζαμε είτανε πάντοτε νύχτα
Τ' αηδόνια σκέπαζαν το περπάτημά της
Έφευγε και ξεχνούσα πάντοτε τον τρόπο της φυγής της
Η καινούρια μέρα άναβε μέσα μου προτού ξημερώσει
Είταν ήλιος είταν πρωί όταν τραγουδούσα
Όταν μόνος μου έσκαβα ένα δικό μου χώμα
Και δεν τη σκεφτόμουνα πια εκείνη

Καλλιγραφήματα

Τα σχηματικά ποιήματα αποτελούν μια ιδιαίτερα προσφιλή άσκηση για τους μαθητές. Πριν να ζητήσουμε τη δημιουργία εικονοποιημάτων από τους μαθητές καλό είναι να τους παρουσιάσουμε παραδείγματα τέτοιων calligrammes: τα ποιήματα του Σεφέρη και του Apollinaire αποτελούν κατάλληλα παραδείγματα.

ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΗΜΑ

Πανιά στο Νείλο,
πουλιά χωρίς κελάηδισμα με μιὰ φτερούγα
γυρεύοντας σιωπηλά τήν ἄλλη·
ψηλαφώντας στην ἀπουσία τ' οὐρανοῦ
τὸ σῶμα ἐνὸς μαρμαρωμένου ἐφήβου·
γράφοντας με συμπαθητικὸ μελάνι στὸ γαλάζιο
μιὰν ἀπελπιστικὴ κραυγή.

Νεῖλος, «Τὰ Περιστέρια»

Douces figures poignardées
 MIA Chères lèvres fleuries
 YETTE MAREYE
 ANNIE et toi MARIE
 où êtes-
 vous ô
 jeunes filles
 MAIS
 près d'un
 jet d'eau qui
 pleure et qui prie
 cette colombe s'extasie

Tous les souvenirs de Raynal Billy Dalize
 O mes amis partis en Grèce ? Où sont les noms se mélancolisent
 Jaillissent vers le firmament Dont des pas dans une église
 Et vos regards en l'eau dormant Comme des pas qui s'engagea
 Meurent mélancolique ment Où est Cremnitz qui s'engagea
 Où sont-ils Braque et Max Jacob Peut-être sont-ils morts déjà
 Derain aux yeux gris comme l'aube De souvenirs mon âme est pleine
 Le jet d'eau pleure sur ma peine

CEUX QUI SONT PARTIS A LA GUERRE AU NORD SE BATTENT MAINTENANT
 Le soir tombe O sanglante mer
 Jardins où saigne abondamment le laurier rose fleur guerrière

Γλυκέρες λαβωμένες κόρες
 ΜΙΑ Είλη άνδισμένα προσφιλή
 ΜΑΡΕΥ
 ΜΑΡΙ
 ΔΟΡΙ
 ΑΝΝΙ και εσύ
 ΜΑΡΙ
 ποιος είστε
 δεμένες κοπέλλες
 ΑΛΛΑ
 κοντά γέ
 κάποιο συντριβάνι που
 δακρύζει και παρακαλεί
 αυτό το περισσότερο σέκισαση αναπολεί
 Όλες οι θύμνες οι αλλοτινές
 προς το στερέωμα πιά τώρα γιάνθλιζαν
 Φίλοι που φύγατε στον πόλεμο μαυρά
 Και πάνω στ'άποκισμημένα τα νερά Που είναι ο Κρέκνιτζ με τα στρατιωτικά
 Πθανών οι ματιές σας μελαγχολικά
 Που εν'ό Ζακόμπ ο Μπράκ και ο Νικαίλ από άνακηθους ή ψυχή μου πλημμυρά
 Με γκριζά μάτια σαν της χαραυγής το χρώμα το συντριβάνι για τον πόνο μου δροσίζ
 ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΦΥΓΑΝΕ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΠΡΟΣ ΤΟ ΒΟΡΡΑ ΧΤΥΠΙΟΥΝΤΑΙ ΤΩΡΑ
 Τό βράδυ πέφτει O πέλαγος αίματηρό
 Κήποι όπου άφθονο αίμα στάζει ή ροδοδάφνη άνθος πολεμικά

Στη συνέχεια δίνουμε στους μαθητές ποιήματα ή μεμονωμένους στίχους που προσφέρονται για μια τέτοια επεξεργασία:

Είναι λουλούδι

Τ' όνομα του κάθε ανθρώπου

Είναι λουλούδι

Έπος

Φύλλα δέντρου
φτερά πουλιού
άνεμος
έπειτα θάλασσα
κύματα
χρόνος γαλάζιος
ορίζοντες παντού
και μπροστά μας
ο Ουρανός

Ωραίοι καιροί

.....
Ημέρα αυγουστιάτικη
Η θάλασσα ξυπνάει στην απαλάμη
Ο ήλιος ανεβαίνει στα βουνά
Και να η αγάπη κρύβεται στην πάχνη

.....
Εφόρεσε ο έρωτας κορώνα
Και να παιδιά που είδαν την εικόνα

Τρία ποιήματα της θάλασσας

III

Η θάλασσα θρυμματίστηκε σε αναρίθμητα κρύσταλλα
Τα μαζέψαμε και καβάλα στον άνεμο ταξιδεύουμε

.....

Ο ουρανός

Διπλός γάμος

Ο ουρανός

Η θάλασσα

Κορίτσια αγόρια

Ένα κύμα

Μια φωνή

Τότε βγαίνει

Που ανοίγει

Την αγκαλιά

Μονόστιχα δίστιχα

Χαρακτηριστικό της ποίησης του Σ. είναι η αισθητική αυτοτέλεια των στίχων σε πολλά ποιήματά του. Πολλοί στίχοι λοιπόν προσφέρονται για ασκήσεις όπως:

α. δώστε τη συνέχεια σε ένα σύντομο στίχο

η σκόνη ενός φιλιού

η μνήμη του μεσημεριού

η λύπη ο κήπος

εμείς οι αδιαφορούντες

ο κόσμος των κοριτσιών

β. γράψτε στίχους συμμετρικούς με τους στίχους που σας δόθηκαν

να φιλήσουμε την ομορφιά

στα χείλη

και στο λεπτό της φόρεμα

ο αγαπημένος ουρανός

τόσο αφελής τόσο αγαθός

λούζω τα μάτια

αφήνω τα χέρια

στο πιο καθαρό νερό

ευχές για μας διαβάζουν

ο άνεμος και το κύμα

γ. μετατρέψτε τους στίχους σε SMS (χρήση συμβόλων, συντομογραφίες).

θα σου μιλήσω πάλι σαν εχτές

κι έτσι δεν ωφελούν τα παρακάλια

Σου γράφω στίχους

Και δεν ξέρω πια

Τι με κρατά

Να σε φιλήσω

δ. γράψτε ένα στίχο που να ομοιοκαταληκτεί με το στίχο που σας δόθηκε.

Σε μας η άνοιξη που δεν πεθαίνει

Με το αιθέρα εγώ θα ταξιδέψω

Χαϊκού τάνκα

Η δημιουργία γιαπωνέζικων χαϊκού είναι μια εύκολη άσκηση ιδιαιτέρως για μαθητές γυμνασίου. Τα χαϊκού είναι τρίστιχα άπιπλα ποιήματα τα οποία έχουν συγκεκριμένο αριθμό συλλαβών ανά στίχο: 5-7-5. Αντίστοιχα τα τάνκα ακολουθούν τον ίδιο κανόνα για τους τρεις πρώτους στίχους μαζί με επιπλέον δύο στίχους των επτά συλλαβών: 5-7-5 7-7. Τα θέματα τους είναι συνήθως εικόνες από το φυσικό τοπίο στις διάφορες εποχές.

Αφού οι μαθητές έχουν διδαχτεί ποιήματα του Σ. ο διδάσκων ζητά να εντοπίσουν λέξεις από τα ποιήματα οι οποίες ταιριάζουν σε χαϊκού και με αυτές να μεταπλάσουν συγκεκριμένα ποιήματα σε χαϊκού ή τάνκα.

Ο ήλιος ο ήλιος

Ο ήλιος ο ήλιος με καρδιά πουλιού
Στον κάμπο νάτος που μας χαιρετά
Μας ρίχνει πέτρες και μας χαιρετά
Και γιατί παίζει είναι σαν παιδί
Και πώς το λένε να είναι σαν παιδί!
Ο ήλιος ο ήλιος με καρδιά πουλιού
Με φως πουλιού στην ανοιχτή φωνή του
Και θυμό παιδιού στην έναστρο πνοή του

Η λύπη ο κήπος

Η λύπη ο κήπος

Ο ξανθός έφηβος

Ο κόσμος των κοριτσιών
Με τις πλουμιστές φωνές
Με την αχανή προσευχή
Με τα λουλούδια που χορταίνουν
Τις άπληστες φωνές

Λυμαίνονται τον ύπνο μου
Όπως τα κοχύλια που αγάπησα
Στα πρώτα χαράματα
Στα θαλασσινά χρόνια

Ο ουρανός

Διπλός γάμος
Ο ουρανός
Η θάλασσα

Κορίτσια αγόρια

Ένα κύμα

Μια φωνή

Τότε βγαίνει

Που ανοίγει

Την αγκαλιά

Σελήνη

Σελήνη αθρόα παρουσία

Ελένη η καμπύλη του κόσμου

Μ' εβένινη σημασία

Η πύλη ανοίγει στον ξένο

Στ' αγέρι

Τ' αλέτρι οργώνει τον κάμπο

Εκεί που δε βλέπει η καρδιά

Βελάζουν τ' αστέρια στην κρύπτη

Σύμβολα και συμβολισμοί

Η ποίηση χρησιμοποιεί τα σύμβολα και τη μεταφορά. Οι λέξεις αποκτούν ιδιαίτερο σημασιολογικό βάρος. Μια άσκηση η οποία βοηθά να κατανοήσουμε τα σύμβολα που χρησιμοποιεί ένας ποιητής είναι να ζητήσουμε από τους μαθητές να τα αντικαταστήσουν με δικά τους. Η άσκηση αυτή μπορεί ακόμα και να προηγηθεί της διδασκαλίας του ποιήματος. Ένα παράδειγμα είναι:

_____ (το όνομα κάποιου ποιητή)

Η πόλη όπου γεννήθηκες είναι _____,

Πόλη του μέλλοντος,

Ενώ εσύ, πολύ προτού πεθάνεις,

Μέσα στο παρελθόν έπαιζες _____

Όχι, η ζωή σου δεν ήταν ωραία

Με τα _____

Με τα _____

Με τις εξαισίες εκείνες

Αλλά ψεύτικες _____

Αγάπησες ποτέ σου μια _____;

Ο _____ της ποίησής σου _____

Ακροστιχίδες (μονές και διπλές)

Οι ακροστιχίδες αποτελούν από τις πιο παιγνιώδεις δραστηριότητες. Οι μαθητές επιλέγουν μετά από τη διδασκαλία αρκετών ποιημάτων τις λέξεις που συχνότερα εμφανίζονται στα ποιήματα του Σ. Με τις λέξεις αυτές πλάθουν μονές ή διπλές ακροστιχίδες. Οι λέξεις που χρησιμοποιούν μπορεί να είναι σχετικές ή άσχετες με την ποίηση του Σ.

Ο

Ρ

Α

Ν

Ο

Σ

Ρ

Ε

Μ

Β

Η

Σ

Ε

Λ

Η

Ν

Η